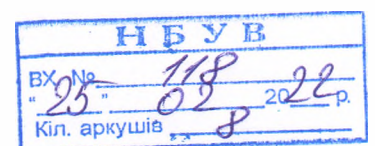

ВІДГУК

офіційного опонента на дисертаційну кваліфікаційну наукову працю Січової Оксани Василівни «Формування та розвиток системи архівних фондів наукових установ НАН України (1968–2018)», подану на здобуття наукового ступеня кандидата історичних наук за спеціальністю 27.00.02 – документознавство, архівознавство

Архівний фонд НАН України є унікальним інформаційним джерелом з історії науки та культури України, наукової і творчої діяльності видатних українських вчених. Документальні ресурси фонду дають можливість дослідити основні процеси організації, проведення, координації та виконання наукових досліджень НАН України з фундаментальних і прикладних проблем природничих, технічних і соціогуманітарних наук. Саме тому, обрана Січовою О. В. тема дисертації, що присвячена ґрунтовним дослідженням системи архівних фондів наукових установ, з метою отримання релевантних даних про стан і перспективи формування архівного сегменту культурної спадщини академічної науки в установах НАН України, є актуальною не тільки в теоретичному, а й у науково-практичному аспекті. Робота пов'язана з розробленням актуальних питань архівознавства, документознавства і спрямована на наукове дослідження структури, процесів формування, реконструкції та оптимізації складу архівних фондів наукових установ НАН України. Обрана тема в історичній науці не була предметом поглибленого вивчення.

Дисертантка з самого початку демонструє достатню фахову зрілість, чітко обґрунтувавши актуальність теми дослідження, визначивши його об'єкт і предмет, мету та завдання, хронологічні межі, методологічну основу та інші обов'язкові складові атрибути дисертації. Для реалізації окреслених завдань вдало обрано структуру роботи, виокремлено ключові проблеми й основні напрями дослідження..

Мета дослідження, об'єкт, його предмет сформульовані цілком коректно. Об'єктом дослідження є архівні фонди та архіви наукових установ НАН України. Предметом дослідження дисертантка логічно обирає процес і результати формування системи архівних фондів архівами наукових установ НАН України. Предметом наукового дослідження є також комплексне вивчення теоретичних й прикладних аспектів організації архівних документів та створення довідкового апарату до них.

Важливо підкреслити, що дисертаційне дослідження виконувалося у межах науково-дослідної роботи ІА НБУВ і пов'язане з виконанням тем: «Історія Національної академії наук України в документах. 1956–1960» (2012–2014, шифр теми НДР № 0111U009302), «Історія Національної академії наук України в документах» (2015–2017, шифр теми НДР № 0114U007035), «Документно-інформаційні ресурси архівної спадщини української академічної науки: історія і сучасність» (2018–2020, шифр теми НДР № 0118U001134).

Використовуючи загальнонаукові принципи історизму, об'єктивності, комплексності та системності, які реалізовувалися через застосування як основних методів історичного дослідження (архівної евристики, історико-порівняльного, термінологічного та ін.), так і з урахуванням базових принципів архівознавства (принципу походження, всебічності та комплексності вивчення документів), дисертантка зуміла побудувати послідовний і виважений виклад фактичного матеріалу.

Наукова новизна дисертації полягає в тому, що в ній здійснено комплексну наукову класифікацію архівних документів наукових установ НАН України; окреслено методологічні засади фондової організації архівних документів; визначено склад та функції системи архівних фондів; відтворено історію формування централізованої мережі архівів наукових установ НАН України. О. В. Січова переконливо доводить, що завдання, обрані для дисертаційної роботи, у такому форматі не досліджувалися. Авторка обґрунтувала низку нових положень, внесла корективи до деяких відомих,

усталених знань, виправила неточності, що мали місце в окремих наукових працях.

Практичне значення роботи полягає в тому, що її результати можуть бути використані як в науково-теоретичних, так і практичних цілях. Зокрема, результати дослідження можуть бути використані для пошуку джерел з історії розвитку академічної науки, зародження, становлення та функціонування окремих галузей науки та наукових шкіл, створення та науково-дослідної діяльності установ НАН України ХХ–початку ХХІ століття. Результати дозволяють оптимізувати підходи у роботі архівів академічних і галузевих наукових установ. Викладені рекомендації сприятимуть подальшому вивченню складу архівних фондів, удосконалення методів архівного описування та підвищення інформативності довідкового апарату до архівних документів.

Структура дисертації логічно побудована, дозволяє у взаємозв'язку розкрити тему дисертації та вирішити окреслені завдання. Дисертаційна робота складається з анотації, списку публікацій, переліку умовних позначень, вступу, чотирьох розділів, висновків, додатків, списку використаних джерел.

У першому розділі, що містить два підрозділи, висвітлено історіографію проблеми, проаналізовано джерельну базу, обґрунтовано вибір методологічних засад дослідження. У дисертації здійснено необхідний історіографічний аналіз літератури, зроблено низку важливих узагальнень та оцінок, що є науково виваженими. Авторка вказала на особливості в історіографії проблеми (С. 32–34). Позитивне враження своїм змістом, а також конкретністю і чіткістю залишає джерелознавчий сюжет дисертації, в ньому зроблено аналіз джерельної бази дисертації, описуються групи джерел. Дисертантка опрацювала понад 170 архівних фондів, що зберігають в архівах наукових установ НАН України. Все вищеназване, а також, застосовані в дослідженні наукові підходи, принципи і методи, стали

необхідними передумовами для успішного вирішення дослідницьких завдань.

У другому розділі дисертантка розглядає передумови та процес формування мережі архівних підрозділів наукових установ НАН України. Цілком логічно розділ поділено на два підрозділи. У першому підрозділі «Формування та особливості функціонування мережі архівних підрозділів наукових установ АН УРСР» висвітлено становлення архівної справи в АН УРСР. У дисертації доведено, що рішення про створення Центрального наукового архіву АН УРСР було обґрунтованим та закономірним, новостворений орган розробив власну методику формування архівних фондів та описування архівних документів наукових установ Академії наук і забезпечив планомірне систематичне проведення архівної роботи їхніми архівами (С. 51–56, 81). У другому підрозділі «Організація та розвиток архівної справи в наукових установах НАН України» розглянуто та виокремлено особливості становлення сучасної системи архівних підрозділів НАН України. Вивчено вплив реформування архівної справи перших років незалежності України на розвиток архівів в Академії наук та місце Інституту архівознавства НБУВ й архівних підрозділів наукових установ НАН України у процесі формування НАФ. Цінно, що дисертантка не уникає гострих, суперечливо висвітлених в літературі аспектів теми, нерідко заявляє про свою власну позицію, прагне визначити нагальні наукові завдання щодо подальшого вивчення питання, пропонує власні шляхи вирішення проблеми (С. 81–83). У цілому на основі проведеного дослідження вперше комплексно відтворено історію формування централізованої мережі архівів наукових установ НАН України.

У третьому розділі досліджено процес розроблення спеціальної методики організації архівних документів наукових установ Академії наук та її впровадження в роботу архівів. У ході вивчення способів фондування було з'ясовано, що всі досліджувані архівні фонди наукових установ НАН України мають уніфікований склад і структуру. О. В. Січова на основі проведеного

дослідження здійснила наукову класифікацію архівних документів наукових установ НАН України (С. 84–91). Вивчення складу архівних фондів наукових установ показало, що діловодні документи наукових установ із постійним строком зберігання належать до різних документаційних систем – управлінської документації та науково-технічної документації. На основі архівної класифікації в НАН України створена багаторівнева ієрархічна система зі складними внутрішніми зв'язками: архівний документ НАФ чи архівний документ тривалого зберігання – архівна справа – архівний фонд – Архівний фонд НАН України. Дисертанткою окреслено методологічні засади фондової організації архівних документів та характерні особливості архівних фондів наукових установ НАН України.

У четвертому розділі «Довідковий апарат, як необхідна умова функціонування системи архівних фондів наукових установ НАН України» вивчено характерні особливості та види архівних довідників, що створювалися для розкриття складу та змісту документів архівних фондів наукових установ, що входять до складу НАН України. О. В. Січова, на основі комплексного аналізу архівних довідників до документів академічних установ, доводить, що всі вони створені на єдиній методологічній основі. Результатом є збереження інформаційних зв'язків (документ – справа, справа – опис, опис – історична довідка – путівник), що дозволяє говорити про наявність системи довідкового апарату архівів наукових установ НАН України.

Дисертаційна робота виконана О. В. Січовою самостійно, на належному теоретичному і науково-методичному рівні. Декларовані наукові завдання дисертантка виконала. Сформульовані нею наукові положення, а також висновки в цілому відзначаються новизною, достовірністю й обґрунтованістю. Всі результати дослідження логічно підсумовують завдання дослідження, належать автору дисертації одноосібно. Творче врахування доробку вітчизняних авторів має відповідні посилання. Для проведення дослідження було залучено широку джерельну базу, застосовано

загальнонаукові принципи та спеціальні методи історичної науки, документознавства та архівознавства.

Основні результати дисертаційного дослідження викладено у 25 одноосібних наукових публікаціях, із них: 7 статей – у фахових виданнях України, 12 матеріалів конференцій, 5 самостійних розділів колективного науково-довідкового видання та 1 методичні рекомендації у збірнику нормативно-методичних документів. У цілому статті повністю відображають основні твердження та висновки дослідження.

Автореферат дисертації оформлений відповідно до вимог МОН України, відображає основні положення дисертації та відповідає необхідним вимогам до досліджень на здобуття наукового ступеня кандидата наук. Ознайомлення з авторефератом і відповідними публікаціями переконує, що об'єкт і предмет дослідження відповідають спеціальності 27.00.02 – документознавство, архівознавство. Визначення мети і дослідницьких завдань дисертаційної праці суттєвих заперечень не викликають.

Водночас до тексту дисертації є зауваження та пропозиції. Серед найістотніших з них назвемо такі:

1. В першому розділі слід було більше уваги приділити історіографії питання. На нашу думку, слід було виокремити тенденції розвитку досліджень, діяльність наукових осередків, шкіл, окремих вчених у вивченні питання, з'ясувати їх роль у формуванні та розвитку системи архівних фондів наукових установ НАН України. Додатково перевагою роботи, могло бути чітке виокремлення основних напрямів у дослідженнях науковців. Слід було б виокремити основні етапи історіографії в дослідженні теми, показати вплив та досягнення на різних її етапах, розглянути особливості дослідження проблеми в історіографії.
2. В дисертації мають місце й не зовсім вдалі твердження. Так, на С. 65 зазначено, що «...у системі НАН України формується система архівних фондів, які є невід'ємною складовою НАФ», однак далі

вказано, що Архівний фонд НАН України «... не входить до структури НАФ, але в його складі є документи НАФ» (С. 118).

3. Мають місце і деякі термінологічні огріхи. Так, термін «головний нормативний документ» (С. 70), є не зовсім коректним, оскільки цей документ є «нормативно-правовим актом», адже його зареєстровано Міністерством юстиції України. Далі, авторка вказує, що до нормативних актів, які зберігаються в архіві наукової установи, належать засвідчені копії постанов і розпоряджень вищих органів державної влади (С. 100). На нашу думку, слово «нормативних» тут зайве, оскільки копії постанов і розпоряджень вищих органів державної влади все одно є нормативно-правовими актами, інші копії можуть бути копіями нормативних документів.
4. На сторінці 178 дисертації зазначено «Фонди формуються архівами як максимально наближені до оригіналу інформаційні документні моделі наукових установ. У такий спосіб систему архівних фондів установ НАН України можна розглядати як інформаційну модель інституціоналізованої академічної науки в Україні». Погоджуюсь с авторкою, що коли йдеться про систему архівних фондів установ НАН України, то її можна розглядати як інформаційну модель інституціоналізованої академічної науки в Україні. Але якщо йдеться про сукупність архівних документів цих фондів, то там може бути інформація про неінституціоналізовані (тобто не узгоджені на рівні суспільства) наукові дослідження.

Названі нами недоліки та побажання носять здебільшого не принциповий, а частковий характер. Вони не впливають на загальну позитивну оцінку роботи.

Офіційний опонент має підстави для висновку про те, що розглянута дисертація є оригінальною, завершеною науковою роботою. Поставлену мету та завдання можна вважати виконаними. Дисертація Січової Оксани Василівни «Формування та розвиток системи архівних фондів наукових

установ НАН України (1968–2018)», подана на здобуття наукового ступеня кандидата історичних наук за спеціальністю 27.00.02 – документознавство, архівознавство відповідна вимогам чинного Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 року № 567 (зі змінами).

Таким чином, дисертантка Січова Оксана Василівна цілком заслуговує на отримання наукового ступеня кандидата історичних наук за спеціальністю 27.00.02 – документознавство, архівознавство.

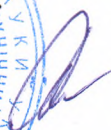
Опонент –

доктор історичних наук, професор,
професор кафедри суспільних наук,
інформаційної та архівної справи
Центральноукраїнського національного
технічного університету

С. Г. Кулешов

Підпис доктора історичних наук, професора кафедри історії, археології,
інформаційної та архівної справи за свідчую:
проректор з науково-педагогічної роботи ЦНТУ,
доктор технічних наук, професор

Андрій Кириченко